

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

УДК 330.322:631.11:336(045)

Д. О. Безzubов,
доктор юридичних наук, доцент

ІНВЕСТИЦІЙНА БЕЗПЕКА: ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Державний університет інфраструктури та технологій
вул. Кирилівська, 9, 04071, Київ, Україна
E-mail: dbezzubov@ukr.net

Мета: визначити правові моделі видових ознак інвестиційної безпеки як складового елементу господарської діяльності. Запропонувати ефективні механізми підвищення рівня інвестиційної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності. Запропонувати авторські моделі функціонування інвестиційної безпеки. **Методи:** дослідження проведене з використанням класичних методів наукового пізнання. За допомогою методу аналізу розкриті системні елементи інвестиційної безпеки. За допомогою методу синтезу розглянуті варіанти розвитку подій і теорії ймовірностей інвестиційної безпеки. **Результати:** за результатами дослідження визначені види управління інвестиційною безпекою за галузями функціонування. Визначені та розкриті складові інвестиційної безпеки як елементу інвестиційної діяльності.

Ключові слова: інвестиції; інвестиційна діяльність; інвестиційний ризик; право; економіка; система; техніка; моделі.

Постановка проблеми та її актуальність.

Інвестиційна діяльність – важливий аспект розвитку будь-якої держави, адже вирішення багатьох економічних та соціальних питань неможливе без розвитку інвестиційної діяльності. Інвестиції у сучасних умовах виступають найважливішим засобом забезпечення умов виходу з економічної кризи, структурних зрушень в економіці, зростання технічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на макро- і мікрорівнях. Активізація інвестиційного процесу є одним із надійних механізмів соціально-економічних перетворень.

Формування сприятливого інвестиційного клімату є головною передумовою активізації інвестиційної діяльності. За результатами нещодавно оприлюдненого Світовим Банком рейтингу Doing Business-2014, Україна посіла 112 місце з 189 досліджених економік світу. Наслідки світової фінансової економічної кризи значно зменшили внутрішні джерела надход-

ження інвестицій та міжнародних фінансових вкладень.

Аналіз досліджень і публікацій. Науково-теоретичне підґрунтя для даного дослідження склали наукові праці вітчизняних та іноземних фахівців у галузі авіації, філософії, загальної теорії держави і права, теорії управління та адміністративного права, інших галузевих правових наук, таких, як Н.О. Армаш, А.П. Альгін, В.А. Абчук, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, Б.В. Бирюков, У. Бек, І. Валлерстайн, М. Вебер, Е. Гобсбаум, М.С. Грінберг, Р. Давід, К. Жоффре-Спіноза, В.А. Ойзенхінг, О.В. Колган, В.П. Столбовий, Х. Райфа, О.К. Тихомиров, М.В. Ковалів, В.В. Копейчиков, В.К. Колпаков, В.О. Котюк, В.А. Ліпкан, Р.Д. Льюїс, В.В. Мамчун, Т.Л. Ріктор, Е. Фромм, В.П. Чабан, В.О. Шамрай та ін.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі вивчення й аналізу існуючих розробок у галузі досліджень проблем інвестиційної діяльності підприємства сформулювати прикладне визначення категорії «інвестиційна безпека» та

визначити механізми управління даною категорією в умовах економічних змін.

Об'єктом наукової статті є суспільні відносини, пов'язані з інвестиційною діяльністю підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні засади категорії «інвестиційна безпека» у системі інвестиційної діяльності та їх правові складові.

Методи дослідження, обрані автором, сформували методологічний базис та засади останнього із сукупності загальнонаукового, діалектичного та прикладного методу і деяких наукових методів структурно-системного, логічного і порівняльного аналізу категорій «інвестиційна діяльність» та «інвестиційна безпека» як складова економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб підвищити інвестиційну активність вітчизняних підприємств на державному рівні, повинно бути сформовано та реалізовано виважену інвестиційну політику, забезпечено сприятливий інвестиційний клімат у країні.

Одним із найважливіших інструментів державної підтримки інвестиційної діяльності та інструментом реалізації інвестиційної політики держави є належне регулювання інвестиційної діяльності та створення привабливих умов для інвесторів за допомогою правового регулювання інвестиційної діяльності.

В інвестиційному законодавстві ключовим поняттям є поняття інвестицій та інвестиційної діяльності. Варто відзначити, що в роботах вітчизняних та закордонних вчених стосовно дослідження інвестицій не досягнуто єдності думок щодо тлумачення поняття «інвестиційна діяльність».

Питання і проблема інвестиційної безпеки як категорії права лежить у двох основних площинах: перша площина – це інвестиції та інвестиційна діяльність з позиції економіки та відповідний підхід до економічного розрахунку ризиків інвестицій, та друга площина – правове регулювання захисту інвесторів від зовнішніх негативних впливів юридичними механізмами.

Відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності під інвестиційною діяльністю розуміють діяльність, пов'язану з придбанням і реалізацією необоротних активів, а та-

кож зі здійсненням фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів.

В.І. Кухар вважає, що інвестиційна діяльність є досить загальною, і визначає таку діяльність як сукупність рішень та відповідних дій, скерованих на перетворення заощаджень у інвестиції [1, с. 137].

На думку О.М. Вінник, інвестиційна діяльність є процесом організації інвестування в реально існуючих у країні умовах господарювання. Науковець стверджує, що в процесі інвестування визначається модель поведінки інвестора щодо нарощування свого капіталу [2, с. 13].

У чинному законодавстві категорія інвестиційної діяльності подається як елемент інвестицій. Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) та/або досягається соціальний та економічний ефект [3].

Г.І. Іванов під інвестиційною діяльністю розуміє діяльність із формування, розміщення, вкладення, трансформації і відшкодування інвестицій, включаючи управління ними і всією системою інвестиційних відносин [4, с. 80].

Значна частина науковців ототожнюють інвестиційну діяльність із інвестиційним процесом, або взаємозамінюють ці поняття [4, с. 12].

Відповідно до статті 2 Закону України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. інвестиційною діяльністю є сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб та держави щодо реалізації інвестицій [3].

Враховуючи наведені визначення, до основних ознак, характерних інвестиційній діяльності, можна віднести такі класичні ознаки:

– ця діяльність являє собою систему практичних дій учасників інвестиційних правовідносин;

– такі дії є основою для виникнення правових наслідків для суб'єктного складу вказаних правовідносин (виникнення, зміна, припинення права власності, інших прав та обов'язків);

– ця система практичних дій здійснюється з метою досягнення певного результату, тобто

практичні дії направлені на реалізацію саме інвестиційних проєктів;

– реалізація інвестиційних проєктів, у свою чергу, має на меті отримання прибутку [5]. Дані ознаки інвестиційної діяльності формують активну частину діяльності підприємства у сфері інвестицій та, на нашу думку, складаються із наступних дій:

– забезпечення збереження інвестиційного капіталу в умовах економічних змін, що визначаються як несприятливі або загрози інвестиційній діяльності;

– визначення параметрів управлінських рішень стосовно фінансового, майнового, кадрового, соціального та інших станів підприємства з урахуванням категорії «інвестиційний ризик»;

– встановлення параметрів мінімального рівня економічних показників підприємства у сфері інвестицій, формування базису інвестиційної безпеки.

Багатогранність поняття «інвестиційна діяльність» призводить до протиріч та неузгодженості підходів, які застосовуються для розкриття його змісту та сутності. Однією із категорій інвестиційної діяльності є структурна категорія «інвестиційна безпека».

Інвестиційна безпека – це активна діяльність суб'єктів інвестицій з метою протидії загрозам і небезпекам різного походження, що в результаті можуть призвести до повної або часткової втрати інвестиційного капіталу.

Система забезпечення інвестиційної безпеки підприємства є процесом постійного вдосконалення та розвитку функціональних структур інвестиційної безпеки підприємства, тому цей процес потребує постійного втручання з боку відповідних посадових осіб органів виконавчої влади підприємства. Вважаємо, що вдосконалення є неможливим без ефективного та своєчасного управління процесами змін, які відбуваються в стані інвестиційної безпеки підприємства.

Управління в якості прикладної дефініції визначається як процес цілеспрямованого впливу управляючої підсистеми або суб'єкта управління на керовану підсистему чи об'єкт управління з метою забезпечення його ефективного функ-

ціонування та розвитку в часі та просторі [6, с. 59]. Погоджуючись із цим визначенням, пропонуємо окреслити дефініцію «управління механізмом забезпечення інвестиційної безпеки підприємства» як цілеспрямовану діяльність впливу органів виконавчої влади та посадових осіб, суб'єктів інвестиційної діяльності з метою недопущення втрати інвестиційного потенціалу.

Управління механізмом інвестиційної безпеки підприємства складається з таких взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих елементів, які потребують вдосконалення: 1) якості управлінських рішень в адміністративній діяльності інвестиційної безпеки щодо забезпечення економічної безпеки; 2) завдань забезпечення інвестиційної безпеки; 3) систематизації законодавчого забезпечення інвестиційної безпеки підприємства як цілісної структури; 4) бенчмаркінг (вид оптимізації управління) інвестиційної безпеки.

У комплексі ці елементи дозволяють визначити, що інвестиційна безпека – це складний та багатоаспектний процес діяльності всіх функціональних структур у напрямі підвищення стабільності інвестиційної сфери підприємства щодо впливу внутрішніх і зовнішніх негативних чинників на її діяльність незалежно від джерела та походження, а також спрямування дії у часі та просторі.

Управлінські рішення в діяльності інвестиційної безпеки становлять основу процесу управління, а отже, тільки реалізація якісних рішень у системі адміністративного управління економічним станом підприємства забезпечить ефективне використання засобів і ресурсів. Це оптимізує можливість суспільства ефективно й стабільно функціонувати та розвиватися в умовах зовнішнього несприятливого середовища.

Якість як прикладне теоретичне поняття означає сукупність характеристик об'єкта, які визначають його здатність задовольняти нормативні або прогнозовані потреби. У системі управлінської діяльності якість визначається як міра відповідності управлінського рішення загальноприйнятим вимогам і стандартам [7, с. 67].

Якість управлінського рішення щодо забезпечення інвестиційної безпеки – це сукупність

властивостей, що забезпечують успішне їх виконання у галузях інвестиційної діяльності й отримання певного ефекту щодо її стабільного функціонування.

Головними складовими якості управлінського рішення у галузях інвестиційної безпеки підприємства є: професійна підготовка, розробка і реалізація з урахуванням специфіки діяльності суб'єкта інвестицій та його кадрового потенціалу. Основними елементами якості та ефективності управлінських рішень інвестиційної безпеки підприємства виступають грамотний та своєчасний аналіз проблемної ситуації, правильна постановка цілей і завдань, підготовка альтернатив та вибір оптимального варіанта згідно з обраним критерієм. Одним із елементів забезпечення інвестиційної безпеки є інститут відповідальності, формування чітких елементів відповідальності є одним із напрямів формування структури інвестиційної безпеки з позицій управлінських рішень та їх наслідків [8, с. 77].

Наголосимо, що чим вища якість та ефективність прийнятого управлінського рішення, тим вищий рівень безпеки в цьому напрямку інвестиційної діяльності. У системі прийняття рішень можна виділити три рівні забезпечення безпеки в часовому аспекті: довготермінова безпека – забезпечується прийнятими рішеннями на довгий період, як правило, нормативними актами, які мають тривалий термін використання в часі та змінюються виключно за ініціативою законодавця (закони та підзаконні акти, інструкції); короткотермінова безпека – забезпечується на відносно невеликі терміни функціонування певної структури інвестиційної безпеки, регламентується галузевими актами та наказами підприємства; миттєва безпека – забезпечується при виконанні певних конкретних завдань структурними підрозділами підприємств, що є суб'єктами інвестицій та забезпечується оперативними рішеннями в умовах несприятливих ситуацій.

Система якості управлінських рішень при забезпеченні безпеки повинна відповідати вимогам зовнішніх умов, наприклад, у заходах адміністративного забезпечення загальних стандартів економічної безпеки підприємства. Якість управлінських рішень у забезпеченні інвести-

ційної безпеки визначається такими параметрами:

1. Середній час прийняття рішень (швидкість реакції) визначається як співвідношення часу прийнятого рішення до його застосування в реальному часі (загальний ланцюг швидкості реакції має вигляд: «блок А» – несприятлива ситуація в інвестиційній діяльності, ситуація небезпеки або загрози; «блок Б» – отримання необхідних даних для прийняття рішення; «блок В» – прийняте рішення та його конкретне відображення у вигляді наказу, сигналу; «блок Д» – подача команди до впровадження даного рішення в реальному часі; «блок Е» – впровадження управлінського рішення в реальному часі; «блок Є» – отримання результату від впровадженого рішення). Необхідно зазначити, що швидкість реакції визначається як головний якісний елемент для досягнення певних цілей і завдань щодо забезпечення інвестиційної безпеки підприємства при діяльності в екстремальних ситуаціях або ситуаціях економічної невизначеності.

2. Частота помилкових рішень (ймовірність прийняття невірного рішення) визначається як співвідношення прийнятого рішення до отриманих збитків або прямих економічних втрат підприємства при впровадженні рішення (рішення систематизовано приймається за алгоритмом: вхідна інформація – обробка інформації та її аналіз – визначення можливих сценаріїв розвитку подій – вихідна інформація). У системі забезпечення інвестиційної безпеки підприємства частота помилкових рішень трактується як можливість настання негативних наслідків при забезпеченні інвестиційної безпеки підприємства через впровадження управлінських рішень, які не відповідають об'єктивним умовам і реальним часовим обмеженням.

3. Середні витрати на прийняття рішення характеризуються економічними показниками в грошовому або іншому еквіваленті, оскільки інвестиційна безпека підприємства забезпечується грошовими коштами власника підприємства та фінансування яких передбачено в бюджеті підприємства та витрати якого є частиною витрат бюджету підприємства (алгоритм витрат на прийняття рішення може моделюватися та-

ким чином: «модель А» – вхідна інформація – прийняте рішення – фінансування прийнятого рішення – прямі затрати на прийняте рішення – впровадження рішення – фінансування впровадження прийнятого рішення – вихідна інформація (управлінське рішення); «модель Б» – ситуація небезпеки – можливі збитки від реалізації ситуації небезпеки – витрати на управлінське рішення – реалізація управлінського рішення (фінансування рішення); «модель В» – вхідна інформація – управлінське рішення 1 – управлінське рішення 2 – управлінське рішення... N – об'єктивне рішення (фінансування) – реалізація одного рішення з варіантного ряду – отриманий результат (плановий або позаплановий).

Усі запропоновані варіанти мають певні недоліки та переваги, але їх застосування дозволить знизити ймовірність перевищення витрат від управлінського рішення над можливими збитками при реалізації ситуації ризику або прямої небезпеки.

4. Втрати від необґрунтованих рішень (за певний період часу) – це показник системної якості управлінського рішення, що базується на можливих втратах від прийнятих рішень у щодо стану інвестиційної безпеки підприємства та на категоріях ефективності, дублювання прийняття та впровадження рішення, своєчасності отриманих результатів.

5. Швидкість виявлення помилок у прийнятих рішеннях визначається як можливість аналізу ситуації в аспекті управлінських рішень, що приймалися з метою подолання ситуації небезпеки або ризику.

Висновки. Таким чином робимо висновок, що запропоновані параметри аналізу якості прийнятих у галузі забезпечення інвестиційної безпеки підприємства рішень є універсальними в аспекті загального прийняття рішень у діяльності всіх суб'єктів економічної діяльності. Вдосконалення механізму управління інвестиційною безпекою підприємства має якісний аспект, який визначає сукупність комплексів своєчасності, ефективності та функціональної спроможності управлінських дій відповідних підрозділів підприємства, відносно яких та з допомогою яких приймаються рішення в конкретній економічній обстановці, що виникає з не-

сприятливих економічних подій або помилкових рішень.

Запропонована модель визначення та вдосконалення якості прийнятих управлінських рішень у діяльності щодо забезпечення інвестиційної безпеки підприємства є не повною та виключно теоретичною без головної складової – системи якості прийнятих управлінських рішень із забезпечення інвестиційної безпеки підприємства.

Система якості управлінських рішень забезпечення інвестиційної безпеки підприємства – це базові показники ефективності прийнятого управлінського рішення у певних функціональних сферах інвестиційної безпеки підприємства із забезпечення безпеки такої діяльності.

Система якості управлінських рішень у системі інвестиційної безпеки підприємства складається з трьох основних блоків: перший блок – ступінь раціональності характеру прийнятого управлінського рішення; другий блок – якість управління процесом реалізації управлінського рішення; третій блок – якість зворотного зв'язку прийнятого управлінського рішення.

Література

1. Кухар В. І. Удосконалення правового регулювання інвестиційних відносин як складова інвестиційної політики держави. *Вісник господарського судочинства*. 2004. № 3. С. 226-229.
2. Вінник О.М. Інвестиційне право: навч. посібник. Київ: Атіка, 2017. 328 с.
3. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 р. № 1560-ХІІ. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
4. Иванов Г. И. Инвестиции: сущность, виды, механизмы функционирования. Ростов-на-Дону: Феникс, 2002. 352 с.
5. Крупка Ю.М., Гав'яз О.М. Обіг цінних паперів в Україні. Київ: Юрінком Інтер, 2009. 376 с.
6. Вовчак О.Д. Інвестування: навч. посібник. Львів: Новий Світ-2000, 2008. 544 с.
7. Гапак Н. Законодавчі чинники формування інвестиційної політики як складової бізнесового клімату. *Регіональна економіка*. 2002. 376 с.

8. Армаш Н.О. Відповідальність у праві: філософія, історія, теорія: монографія. Київ: Грамота, 2014. 446 с.

References

1. Kuhar V.I. Udoshkonalennja pravovogo reguljuvannja investycijnyh vidnosyn jak skladova investycijnoi' polityky derzhavy. *Visnyk gospodars'kogo sudochynstva*. 2004. № 3. S. 226-229.

2. Vinnyk O.M. Investycijne pravo: navch. posibnyk. Kyi'v: Atika, 2017. 328 s.

3. Pro investycijnu dijalnist': Zakon Ukrai'ny vid 18 veresnja 1991 r. № 1560-XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.

4. Ivanov G.I. Investicii: sushhnost', vidy, mehanizmy funkcionirovanija. Rostov-na-Donu: Feniks, 2002. 352 s.

5. Krupka Ju.M., Gav'jaz O.M. Obig cinnyh papiriv v Ukrai'ni. Kyi'v: Jurinkom Inter, 2009. 376 s.

6. Vovchak O.D. Investuvannja: navch. posibnyk. L'viv: Novyj Svit-2000, 2008. 544 s.

7. Gapak N. Zakonodavchi chynnyky formuvannja investycijnoi' polityky jak skladovoi' biznesovogo klimatu. *Regional'na ekonomika*. 2002. 376 s.

8. Armash N.O. Vidpovidal'nist' u pravi: filosofija, istorija, teorija: monografija. Kyi'v: Gramota, 2014. 446 s.

D. Bezzubov

INVESTMENT SECURITY: BUSINESS LAW

State University of Infrastructure and Technology
Kirillovskaya str., 9, 04071, Kyiv, Ukraine
E-mail: dbezzubov@ukr.net

Aim: to define legal models of the specific features of investment security as an integral part of economic activity. To propose effective mechanisms for raising the level of investment security of business entities. To suggest author's models for the operation of investment security. **Methods:** the study was conducted using classical methods of scientific knowledge. Using the method of analysis, the system elements of investment security are disclosed. With the help of the synthesis method, variants of the development of events and the theory of probabilities of investment security are considered. **Results:** according to the results of the study, the types of investment security management by the sectors of operation were determined. Identified and disclosed components of investment security as an element of investment activity.

Investment activity is an important aspect of the development of any state, because the solution of many economic and social issues is impossible without the development of investment activity. Investments in modern conditions are the most important means of ensuring the conditions for exit from the economic crisis, structural changes in the national economy, the growth of technical progress, the improvement of qualitative indicators of economic activity at macro levels and macro levels. Activation of the investment process is one of the more reliable mechanisms of socio-economic transformation.

The formation of a favorable investment climate is a prerequisite for intensifying investment activity. According to the recent Doing Business-2014 rating by the World Bank, Ukraine ranked 112th out of 189 of the world's most respected economies. The effects of the global financial crisis have greatly reduced domestic sources of investment and international financial investment.

One of the most important tools of state support for investment and an instrument for implementing the state's investment policy is the proper regulation of investment activity and the creation of attractive conditions for investors through the legal regulation of investment activity.

In the investment law, the key concept is the concept of investment and investment activity. It is worth noting that in the works of domestic and foreign scientists in relation to investment research, unity of thoughts regarding the interpretation of the concept of "investment activity" was not achieved.

The question and problem of investment security as a category of law lies in two main areas: the first plane is investment and investment activity from the standpoint of the economy and the corresponding approach to the economic calculation of investment risks and the second plane - the legal regulation of protecting investors from external negative influences by legal mechanisms.

In accordance with international financial reporting standards, an investment activity is understood to mean activities related to the acquisition and sale of non-current assets, as well as the implementation of financial investments that are not part of the cash equivalents.

Keywords: *investment; investment activity; investment risk; law; economy; system; technique; models.*